هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان
91

سالَی/ 2013 – بەرگی نەوەت ویەك

چاپی یەکەم/ سالَی 2013

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/22 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/23 ل 47

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/4/24 ل 133

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/4/29 ل 155

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/4/30 ل 211

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (14) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2013/5/6 ل 279

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (15) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2013/5/7 ل 341

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (16) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2013/5/8 ل 359

کاتـژمێر (11)ی پـێش نیـوەڕۆی ڕۆژی چوارشـەممە ڕێکـەوتی 2013/4/24 پەرلـەمانی کوردسـتان - عێراق بە سەرۆکایەتی د.ارسلان بایز اسماعیل سەرۆکی پەرلەمان و، بـە ئامـادەبوونی بـەڕێز د. حسـن محمـد سورە جێگری سەرۆك و، بـەڕێز فرسـت أحمـد عبـدالله سـکرتێری پەرلـەمان, دانیشـتنی ژمـارە (11)ی خـولی سێیەم, ساڵی (2013) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی مادده (20) لە پەیڕەوی نـاوخۆی ژمـارە (1)ی هـەموارکراوی سـاڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیـاری درا دانیشـتنی ژمـارەی (11)ی خـولی سـێیەمی هەڵبـژاردن لـە کـات (11)ی پـێش نیـوەڕۆی ڕۆژی چـوار شـەممە ڕێکـەوتی 2013/4/24 دا بـەم شێوەیە بێت:

خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای دەستەی گشتی هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان ژمارە (2)ی ساڵی 2010.

بەڕێز د. ارسلان بایز/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردسـتان، دانیشـتنی ئـەمڕۆمان دەسـت پێدەکـەین، پەرلـەمانی کوردسـتان، خـولی سـێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی چوارەم، خـولی گرێـدانی دووەم، ژمـارەی دانیشـتن (11)، ڕۆژی دانیشـتن 2013/4/24 ، بەرنامەی کار:

بە پێی حوکمەکانی بڕگەی (1)ی مادده (20) لـە پـەیڕەوی نـاوەخۆی ژمـارە (1)ی هـەموار کـراوی سـاڵی 1992ی پەرلـەمانی کوردسـتانی عـیراق، دەسـتەی سـەرۆکایەتی پەرلـەمان بڕیـاری دا بەرنامـەی کـاری دانیشتنی ژمارە (11)ی ئاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات 11ی پێش نیوەڕۆی ڕۆژی چوارشـەممە ڕێکەوتی 2013/4/24 بەم شێوەیە بێت:

خستنە ڕوو و گفتوگۆکردنی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یەکەمی یاسای دەستەی گشتی هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان ژمارە (2)ی ساڵی 2010.

داوا لە لیژنەی یاسایی دەکەین بفەرموون بۆ سەکۆی لیژنەکان.

نوێنەری لیژنەی ناوخۆ بفەرموێ بۆ سەکۆی لیژنەکان.

فەرموون بە عەرەبی و بە کوردی بیخوێنەووە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی بە زمانی عەرەبی:

الی/ رئاسة برلمان کوردستان-العراق

م / تقرير لجنة الشؤون القانونية حول مشروع قانون (التعديل الاول لقانون الهيئة العامة في أقليم كوردستان للمناطق المتنازع عليها رقم (2) لسنة 2010)

اجتمعت لجنة الشؤون القانونية بتأريخ 29/ نوروز /2713 كوردي المصادف ليوم 2013/4/18 ميلادي لدراسة مشروع قانون (التعديل الاول لقانون الهيئة في أقليم كوردستان - العراق للمناطق المتنازع عليها رقم (2) لسنة 2010) المقدم من قبل رئاسة مجلس وزراء أقليم كوردستان المرقم (321) في 2013/3/18 والمحال الى لجنتنا بعد القراءة الاولى له في البرلمان بجلسته الاعتيادية المرقم (7) في 2013/4/16 وبعد المناقشة والمداولة توصلت اللجنة الى مايلي:-

تأيد المشروع وكتابة ديباجة له:

1- بالنسبة للمادة الا ولى من المشروع : تؤيدها اللجنة ولاتوجد عليها اية ملاحظة.

2- بالنسبة للمادة الثانية من المشروع : تؤيدها اللجنة وتقترح اللجنة اضافة (و القوانين الاخرى النافذة في الاقليم) وتكون صياغتها كالأتي :- تحل عبارة (المناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم) محل عبارة (المناطق المتنازع عليها) اينما وردت في هذا القانون والقاوانين الاخرى النافذة في الاقليم.

3- بالنسبة للمادة الثالثة من المشروع : تؤيدها اللجنة ولا توجد عليها اية ملاحظة.

4- بالنسبة للمادة الرابعة : تقترح اللجنة صياغتها كالأتي (على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون).

5- بالنسبة للمادة الخامسة : تقترح اللجنة صياغتها كالأتي: لايعمل باى نص قانوني او قرار يتعارض واحكام هذا القانون.

6- بالنسة للمادة السادسة : تقترح اللجنة صياغتها كالأتي: ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان)

7- بالنسبة للاسباب الموجبة: تؤيدها اللجنة ولاتوجد عليها اية ملاحظة.

راجين التفضل بالاطلاع وعرض التقرير و راي اللجنة بشأنه على البرلمان للمناقشة و ابداء الرأي المناسب للمشروع و التصويت، مع التقدير.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرمووو بە كوردييەكەی.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ب/ (ڕاپۆرتی هەموار كردنی یەكەمی یاسای دەستەی گشتی هەرێمی كوردستان بۆ ناوچە ناكۆكی لەسەرەكان ژمارە (2)ی ساڵی 2010)

لیژنەی ناوخۆ لە كۆبوونەوەی ئاسایی خۆیدا لە ڕۆژی دووشەمە ڕێكەوتی 2013/4/22 زایینی، سەبارەت بە نوسراوتان ژمارە كراو (655) لە 2013/4/21 پرۆژە یاسای هەمواركردنی یاسای دەستەی گشتی

هەرێمی کوردستان بۆناوچە ناکۆکی لەسەرەکان، کە لە لایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە پێشکەش کراوە، دوای گفتوگۆ کردن لەسەری لیژنە پشتیوانی لە هەموارکردنەوەی دەکات بەم شێوەی خوارەوە:-

1- ماددەی یەکەم : کە هاتووە لە جیاتی دەستەی گشتی لە هەرێمی کۆردستان بۆ ناوچە کێشە لەسەرەکان بکرێت بە دەستەی گشتی لە هەرێمی کۆردستان بۆ ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم.

2- ماددەی دووەم : ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم شوێنی ناوچە کێشەلەسەرەکان دەگرێتەوە لەهەرشوێنکی ئەم یاسایەدا هاتبێت.

3- ماددەی سێیەم : وەکو خۆیی پشتیوانی لە هەموار کردنەوەکەی دەکەین.

4- ماددەی چوارەم و پێنجەم و شەشەم : لیژنە هیچ تێبینی لەسەر نیەو، لەگەل رێزمان دا.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی یەکەی پڕۆژەکە کە لە لایەن حکومەتەوە پێشکەش کراوە بەم شکلەیە:

المادة الاولى :

يعدل أسم القانون (قانون الهيئة العامة في أقليم كوردستان للمناطق المتنازع عليها) الى (قانون الهيئة العامة في أقليم كوردستان للمناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم رقم (2) لسنة 2010).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پشتگیری مادەکە دەکات بەو شێوەیە کە لە حکومەتەوە پێشکەش کراوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاک قادر.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش هاوڕاین لەگەل لیژنەی یاسایی کە وەکو چۆن هاتووە دابنرێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟ فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەناوی یاساکە، یاساکە لە دەستەی گشتی گۆڕاوە بۆ دەزگای گشتی، دەمانەوێت وەزیری بەڕێز ئەوە روون بکاتەوە یانی هۆکاری گۆڕینی ئەمە چیە؟ ئەمە یەکیان، دوو ئەوەی پەیوەندی بە هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە کێشە لەسەرەکانەوە هەیە جارێ ئەوە کەس ناتوانێ نکوڵی لەوە بکات، کە لە رووی مێژوویی، لەرووی جوگرافییەوە راستیەکە کە ئەمانە ناوچەی کوردستانین، بەڵام حەقیقەتەك هەیە لە دەستووری عیراقی کە بەناوچە یەعنی کە لەرووی قانونیەوە بەناوچە کێشەلەسەرەکان هاتووە، بەلای ئێمەوە پێویستە ئەمە ناوچە کوردستانیە کێشە لەسەرەکانبن، ناوچە کوردستانیە کێشە لەسەرەکان، چونکە بەراستی دان نان بەوەی کە لە دەرەوەی هەرێمە لەحەقیقەتی خۆشیدا لە دەرەوەی هەرێم نین بەجۆرێك لە جۆرەکان تەعامل لەگەڵ ئەو ناوچانە دەکەین، ئەو ناوچانە ناوچەی کێشە لەسەرن، هەرێمیش بەشداری تیایە، لە خۆمان جار وەیە بودجەی بۆ تەرخان دەکەین، ئێستا هێزی پێشمەرگە حزوری هەیە، ئەمە دەزانین دامو کە لە دەزگاکانی ئەم ناوچانەش هەرێم رۆڵی تێدا بینیوە، بەرووە قانونیەکەی ئەو دان پیانانە بەوەی دەرەوەی هەرێمە پێمان وایە جۆرەك لە هاوسەنگ کردنێتی بۆ ئەوەی کە لە دەستوور دا هاتیە لەبەر ئەوە پێم باشە ناوچە کوردستانیە کێشە لەسەرەکان بێ، کوردستانین کێشەی لەسەرە لەساغبوونەوەی ریفراندۆم بەپێی دەستوور یان لە گۆڕینی دۆخەکەیە بەبارێك ساغ ئەبێتەوە ئەو ناوچانە لە رووە قاونیەکەی ئێمە دەتوانین بیسەلمێنین یا بیکەینە ئەمری واقع کە ئێستا تەعامولی لەگەڵ دەکەین لەبەر ئەوە پێمباشە ئەمە روون کردنەوەی لەسەر بدرێ، بۆ دەرەوەی ئیدارەی هەرێم؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك شوان.

بەڕێز شوان عبدالکریم جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەڕای پشتگیریم لە تەعدیلەکە، من هەم تێبینیە هەم وەکو پرسیاریشە بەراستی تێبینی ئەکەم بۆ چی لەدەرەوەی ئیدارەی هەرێم بۆ لە دەرەوەی هەرێم نەبێت ناوەکە؟ چونکە ئیدارەی ئێمە لە بنەڕەتا هەرێم تەعریفێکی جوگرافیە، چ ئەگەر لە ناو دەستووریشا هاتبێت چونکە خۆشمان بەکاری ئەهێنین کە ئەڵێین هەرێم پێمانوایە نەك پێمانوایە لە بنەڕەتا چەند پارێزگایەکی کوردستانین، ئیدارەیەکی هەیە من پێم باشترە هەم پرسیارە هەم پێم باشترە کە ئیدارەکە لابدرێت بوترێت ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو بەفرین خان.

بەڕێز بەفرین حسین محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، من پڕ بە پێستی هەموار کردنەوەکە لە گەڵیدام لە گۆڕینی ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان بۆ ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، بەڵام راستیەکی حاشا هەڵنەگر هەیە کە کوردستانی بوونی ئەم ناوچانە شتێکە حاشا هەڵنەگرە، هەڤاڵ مام جلالیش لە ڕۆژی ناسراو بە مرافعە گەورەکەیە راستی و دروستی بەڵگەنامە مێژوویەکان دۆکۆمێنتە راستەقینەکانی بە گوێی دۆست و دوژمندا چرپاندووە ئەوە شتیکی حاشا هەڵنەگرەو پێویست بەوە ناکا ئێمە لێرەوە چین و چوونی لەسەر بکەین، سەبارەت بە ناوەکەی وەکو ئەوەی کە لە وەقائعی کوردستان بەڵاو بۆتەوە بە دەستەی گشتی هاتووە، بەڵام لێرەدا دەزگای گشتییە ئەگەر روونکردنەوەیەك هەبێ زۆر باشە ئەوە خاڵی یەکەم، خاڵی دووهەمیش بەپێی دەستووری عیراق ئەو ناوچانە بە ناوچەی ناکۆکی لەسەر هاتووە، بەپێی ماددەی (13)ی دەستووریش نابێ یاسایەك دەرچێت بە پێچەوانەی دەستوور بێت، پرسیارەکەی من ئەوەیە بۆ لێژنەی یاسایی ئایا تا چەندە گونجاندن هەیە گونجاندنی یاسایی کە ئیمە ئەو ناوە لە دەستەی گشتی هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان بکەین بەناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم، ئایا پێچەوانەی دەستوور نابێت؟ گرفتی یاسای دروست ناکات؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو د. احمد.

بەڕێز د. احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستی دا ئەو ناوچانەی کە بە ناوچەی ناکۆکی لەسەر یان ناوچەی کوردستانی دەرەوەی هەرێم ئەژمار کراون وە بەپێی دەستووری عیراقی ئێمە هەموومان وە پێم وایە لە یاسا کۆنەکەشا کە هاتووە تەعریفەکەی بەم شێوە کردووە کە ناوچە ناکۆکی لەسەرەکان ئەو ناوچانەن کە لە کوردستان-عیراق بە پێچەوانەی واقعی مێژووی و جوگرافی دابڕێندراون و رێکارەکانی بە عەرەب کردن و گۆڕینی ناسنامەی نەتەوەیی لەلایەن رژێمی بەعسەوە دەیانگرێتەوە، کەوابوو ئەگەر چی ئێمە لە یاسا کۆنەکەیا بەناو ناومان نەهێناوە کە ئەو ناوچانە ناوچەی کوردستانین لە عینوانەکەیا وتوومانە متنازع علیها، بەڵام لە تەعریفەکەیا وتوومانە ئەو ناوچانە ناوچەی کوردستانین، بە هۆی گۆڕینی دیمۆگرافیاوە، بە هۆی تەعریبەوە ئەوانە بوونەتە ناوچەی ناکۆکی لەسەر دیارە ماددەی (140) کە بەداخەوە ئەبوایە لە ماددەی (58)ی یاسای قانونی ئیدارەی دەولەی عیراقی وە پاشان لە ماددەی (140) ئەو کاتە کار بۆ ئەوە بکرابا کە ئەو ناوچانە بە ناوچەی متنازع علیها هەژمار نەکرێن، بەڵام ئێستا ئێمە بەراستی مولزەمین بەوەی کە دەستووری عیراقی کە ئێمە دەنگمان بۆی داوە لە ماددەی (140)، لە ثانیەن کەباس لەوە ئەکا، تطبیع وأحصاء و استفتأ بکرێ ئەو سێ قۆناغە ئەڵێ، في کرکوك والمناطق الاخری المتنازع علیها لتحدید أرادة مواطنیها، یەعنی ئێمە خۆمان مولزم کردووە بە دەستوورەوە بەراستی، بۆیە من لە رووی دەستووریەوە پێموایە ئەو ناو نانە پێچەوانەی دەستوورە لەگەڵ من هەموو ئەوەی لەرووی نەتەوەیی و نیشتمانیەوە لە

گەڵ ئەم گۆڕینە دامە، پێشم وایە کە گۆڕانکاری دیموگرافی لە ناوچەکە کراوە بەهۆی تەعریبەوە، بەهۆی سیاسەتی رەگەز پەرستانە رژێمی بەعسەوە، بۆیە لە راستیدا منیش لەگەڵ ئەوەمە کە ئێمە گۆڕانکاریکە بەو شێوە بکەین کە هەم گونجاو بێ لە گەڵ دەستوری عیراقی و، هەمیش ناسنامەی کوردستانیەتی ئەو ناوچانە بپارێزین، بۆیە ئەگەر بکرێت ناوەکەی بەو شێوەیە بێ، قانون الهيئة العامة للمناطق الكوردستانية المتنازع عليها، بۆیە هەم لەگەڵ دەستووری عیراقیا بێتەوە، وە هەم لە ناونیشانەکەشەوە ئێمە کوردستانیەتی ئەو ناوچانە بپارێزین، یانی الهيئة العامة للمناطق الكوردستانية المتنازع عليها، وە لەگەڵ هاوکارەکانیشمدام کە هیئەکە بۆچی لە کوردیەکەی بێتە دەزگا؟ کە هەر دەستەیە، وە ئیدارەش بەراستی خارج ئیدارەی اقليم بۆچی ئێمە ناوی حکومەتی هەرێمی کوردستانمان هەیە، وە اقليم کوردستان بەپێی دەستووری عیراقی اعترافی پێکراوە بۆچی ناوی بنێین (خارج أدارة الاقليم)، باشترە ئیدارەی اقلیمی هەر تێدا نەبێ تەنها ناونیشانەکە، (قانون الهيئة العامة في أقليم كوردستان للمناطق الكوردستانية المتنازع عليها)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك حەمە سعید.

بەڕێز حەمە سعید حەمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من داوا ئەکەم لە برادەرانی لێژنەی یاسایی کە بەشێوەیەك ئەم یاسایە ئەوان دیارە شارەزاترن لە رووی یاسایی و دەستووریەوە دارێژن کە بگونجێ لەگەڵ دەستوور ئەوە یەك، وە بۆ ئەوەی بگونجێت من پێشنیاری سێ ناو ئەکەم، یەکەمیان یاسایی تەبعەن ئەوە دەستەو دەزگاکە فیعلەن دەبێ یەکلاکرێتەوە یاسای دەستەی گشتیی لە هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە کوردستانیە داگیر کراوەکان، وەکو عەرەبەکان ئەڵێن (فلسطين المحتلة) ئەوەش داگیر کراوە، خاڵەکی تر یان ناوچە کوردستانیە دابڕێنراوەکان، چونکە ئەوە بە زۆر دابڕێنراوە بەراستی بڵێین ناکۆکی لەسەر، وەکو ئەوە وایە تۆ بڵێی مناقشە بکەین کاك حەمە سعید لەسەر تۆ ئایا سەری تۆ یا لاشەی تۆ یا دڵی تۆ وەرە با مناقشە و مفاوەزات بکەین ئایا ئەمە ناکۆکی لەسەرە، یەعنی هیچ ناکۆکی نیە دڵم پارچەیەکە لەمن یان سەرم، کەواتە ناوچە کوردستانیەکان (متنازع عليها) نیە پێم وایە ماددەی (140)ی دەستووریش کە دەڵێ ئیستفتا و کەرکووك والمناطق المتنازع عليها مەبەستی محافظەکانی ترە، چونکە ماددەی (140)ی، وەکو جەنابتان دەزانن هەر بۆ کوردستان نیە بۆ غەیری کوردستانیشە وە سنووری محافظەکانی تر کە وەختی خۆی رژێمی بەعسی لەناو چوو گۆڕیویەتی، بۆیە ئەو سێ ناوە پێشنیار ئەکەم، بە شێوەیی برادەرانی ناوچە کوردستانیە داگیرکراوەکە، ناوچە کوردستانیە دابڕێنراوەکان ئەوە (متنازع عليها) هەر تیا نەبێت، چونکە من منازعە لەسەر مولکی خۆم بکەم لەگەڵ کابرایەك کە هاتۆتە سەر ماڵەکەم پێموایە نابێت وەکو ئەوە وایە، خاڵێکی تریش بڕیاری ژمارە بڕیار ئایا

ئەمە یاسایە یان بڕیارە، چونکە ئەوە لەناو یاساکە لەناوەڕۆکەکە هەمووی بەیاسا هاتووە، بەڵام عنوانەکەی ئەبێ بڕیاربێ ئەوەش هەر وەکو شتێکی فەنی، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کوێستان خان.

بەڕێز کوێستان محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری هەر دوو هاوڕێم کاك کاردۆ و د. احمد ئەکەم کە بکرێت بە ناوچە کوردستانیە کێشە لەسەرەکان، یەکەم دان بەوەدا ئەنێین کە ئەمە بەڵێ ناوچەی کوردستانین، وە مخالفی دەستووری عیراقیش نابین کە کێشەی لەسەرە بەڵێ ئێستا کێشەی لەسەرە خۆ ئەوە حاڵەتێکە کە بەداخەوە کاتی خۆی ئێمە خۆمان کورد لەکاتی نووسینەوەی دەستووری عیراقیا ئەو ناوەمان داناو کە دەنگیشمان لەسەر داوە کە ئەبوو ئەوە نەبێ کاتی خۆی، بەڵام ئێستا وا رۆیشتووە، بۆیە ئەگەر بنووسین ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم، یەعنی من پێموایە ئەمە ئێمە وا ئەکەین کە ئەمانە لە دەرەوەی هەرێمن دانپیانانێکی باش نابێت بۆیە ناوچە کوردستانیە کێشە لەسەرەکان ئەکرێ ئەمە دانپیانانێکە کوردسانیشەو کە ناکرێ خیلافی دەستووری عیراقیش بێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی پێم خۆشە ئەوە بڵێم من وەك کوردێ پێم خۆشە نەك پێی بڵێین ناوچەکانی خارجی ئیدارەی هەرێم و ناوچە متنازعەکان، من پێ خۆشە چۆن ئەرجەنتینیەکان ئێستاش بە جزوری فۆکلاند دەڵێن زەوی داگیرکراو، خەڵکی سەحرای غەربی و جبهەی پۆلیساریۆ لە سەر موشکیلەی سەحرای غەربی پێی ئەڵێن زەویە داگیرکراوەکان، چۆن یابان ئێستاش جزورەکانی شەرقی روسیا بەهیی خۆی ئەزانێ، منیش پێم خۆشە ناوی بەهاتایە بە زەویە داگیرکراوەکان، لەبەر ئەوەی ئەگەر بگەڕێنەوە بۆ حەقیقەت و تأریخ مێژووی ئیمپراتۆریەتە کۆنەکانی ناوچەکە کە بەشێکی کاریگەری کورد بوون لە دەوروبەری بەغدا و جەلەولاو، سەعدیەو شەڕەکانی نەهاوەندو جەلەولا لە تأریخا بەناوبانگە کە ئەوە خاکێکە ئێمە ناکرێ بەهیچ شێوەیی تەنازولی لێ کەین، بەڵام ئێمە لێرە تووشی حەقیقەتێکی دەستووری ئەبین کە هەموومان لەساڵی (2005)ە ئیمزامان کردووە، ئەویش ئەوەیە بەپێی ماددەی (140)ی دەستووری دایمی عیراقی (2005) ئەڵێ (في كركوك والمناطق الاخرى المتنازع عليها)، ماددەی (13)ەش پێم خۆشە بۆ بەڕێزتان و ئەندام پەرلەمانانی بەڕێزی بخوێنمەوە کەلە ماددەی (13)ی دەستوور هاتووە (يعُد هذا الدستور القانون الاسمى والاعلى في العراق ويكون ملزماً في انحاءه كافة وبدون استثناء) بڕگەی دووەم (لايجوز سن قانون

يتعارض مع هذا الدستور ويعد باطلا كل نص يرد في دساتير ألاقاليم أو أي نص قانوني أخر يتعارض معه)، جا بۆ ئێمە خۆش نیە تەعدیلێ بکەین بەیانی ئەگەر سکالاّیەکمان لە مەحکەمەی دەستووری لە عیراقا کەپێی ئەڵێین مەحکەمەی ئیتحادی عولیا لەسەر بەرزکرێتەوە بەپێی حوکمی ماددەکانی (140)و(13)ە قانونەکەمان باتل کرێتەوە، بۆیە من داوە ئەکەم ورد بینی زیاتر بکرێ لە رووی قانونیەوە لە بەر ئەوەی شتێك نەکەین بەشکاندنی دەستوور لەلایەن ئێمەی پەرلەمانی کوردستانەوە حیساب بکرێ، وە سبەینێ ئەگەر بکرێ بە دەعوە ئێمە بیدۆڕێنین باتڵ دەرچێ یاساکەمان، من لە گەڵ رێزو حورمەتمدا من گومان ئەکەم بەرەو ئینتیخابات ئەڕۆین یاسای دۆێنێش و ئەم یاسایەی ئەمڕۆش جۆرێك بێت لە ئیستفزاز کردنی بەغدا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

من حەز دەکەم هەندەك تەوزیحات بدەم ئایا هەموو برگەو ماددەکانی دەستوور حکومەتی عیراقی تەنفیزی کردووە، کە حکومەتی عیراقی تەنفیزی نەکردووە لەوانە نەفت و غازە لەوانە ئیستحقاقاتی پێشمەرکەیە، قەتعی پارەی سیادیە لە کوردستان، لە بەر ئەوە ئێمە هەندێك شتی حەقمان هەیە کە تەعارز نەکا، بەلاّم لە شێوەی تەفسیرەکەی بیگۆڕین ئێمە کە ناوەکەی دەگۆڕین تەعارز لە دەستووری عیراقی ناکا، بەلاّم ناوەکە دەگۆڕی فقط، بەلاّم مەزموونەکە یەك مەزموونە، بەلاّم بۆ کورد ئێستا ئەمڕۆ شتێك هەیە بەناوی هەرێمی کوردستان، ئیعتراف دەولی، ئیعتراف قانونی، ئیعتراف عیراقی هەیە، بەلاّم هەندەك شوێن هەن کە ئەو وەختە ئەوەندەمان بۆ کراوە لە بیدایەتی دامەزراندنی حکومەتی عیراقی نوێ ئەوەندەمان بۆ کراوە زیاترمان بۆ نەکراوە یان ئەوندە دەرەقەتی هاتووین، بەلاّم ئەو ناوچانە کە ئێستا تابعی حکومەتی عیراقن، فیعلەن ئێمە پێمان وایە کوردن، وە ئیشی بۆ دەکەین بۆ گەڕانەوەیان ئێمە دەڵێین چی ئەو ناوچانە کوردن، بەلاّم لە دەرەوەی سنوورێکی ئیعتراف پێکراون کە هەرێمی کوردستانە، ئێمە مەسەلەکەمان بۆ ئەوەیە، لە بەر ئەوە یەعنی بە رای من بۆ میلەتەکەشمان بۆ منداڵەکانی خۆشمان تێانبگەینین ئەوانە کوردستانن، بەلاّم بەهۆی (متنازع علیە) ئەوان دەڵێن (متنازع علیە) لای ئێمە (متنازع علیە) نیە لای حکومەتی ئیتحادی متنازع علیەیە کاکە، جا بۆیە جیلەکەی خۆمان برادەرەکانی خۆمان کەسی خۆمان بۆ ئەوە پەروەردە نەکەین لە ئێستاوە ئێمە تاهەتایە هەر وە نامێنینەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەندامانی پەرلەمانی بەڕێز راوو بۆچونی خۆیان سەبارەت بە مادەکە دەرخست، یەکەم جیاوازی هەیە لە تەرجمەکە لە نێوان راپۆرتی یاساکە بە زمانی عەرەبی کوردی، تەبیعی ئێمە دایمەن گۆتیتمان ئەگەر هاتوو جیاوازی هەبوو لە ترجمە عەرەبیەکە ئەساسە ئەوە یەك، راستە لە عەرەبیەکەی بەناوی الهیئە العامە

هاتیه لەویّ دەزگـا، دەزگـا نیـه، (الهیئـه العامـه) یـە، عنوانەکـه بـەو شکلەیه (قـانون الهیئـة العامـة في أقلـیم کوردستان)، دوو؟ برادەران پرسییان ئایا پێچەوانەی دەستوورە؟ ئێمە وەکو لێژنەی یاسایی دەڵێین، نـەخێر پێچەوانەی دەستوور نیە، لەبەر ئەوەی خیلاف جیاوازە لەگـەڵ تـەعاروز، تـەعاروز کـە بـرادەران ئاماژەیـان پێدا لە مـاددەی (13)ی دەسـتووری عیراقـی ئێمـە قانونـەك دەرناکـەین خـیلافی قـوانینی عیراقـی بـێ، واتـە بڵێین پێچەوانەی دەستوور بوو کاری پێ نەکرێ، خیلاف فـەرقی زۆرە لـە گـەڵ تـەعاروز، تـەعارزناکا تـەنها ناوەکەیە، وە بابەتی جیاوازیشمان هەیە بۆ نموونە شێوەی ئینتیخابات لە کوردستان بە شێوەیەکە جیاوازی هەیە لەگەڵ حکومەتی ناوەندی، ئایا قانونەکانی ئێمە ئیعتبار دەکرێ بە تەعاروز لەگەڵ قـوانینی عیراقـی؟ نەخێر ئێمە وای بۆ ناچین، دوو: کە ئێمە دەڵێین ئەو مەنتیقانە جوغرافیەن، تأریخیەن کوردستـانە باشـە، لۆ دیفاع لە مـافی خۆمـان نەکـەین وەکو کوردێـك؟ وەکو کوردسـتانیەك بڵێین ئەمانـە فیعلـەن پێچـەوانەی دەستووری عیراقی نیە ئێمـە متمەسـکین بـە مـافی خۆمـان کـە ئـەو مەنتیقانـە کوردسـتانیە، وەکـو جـەنابی سەرۆکی پەرلەمان تەوزیحەکی باشی دا کە ئەوە فیعلەن لە کاتەك دەرچووە بەو شکلەی ئامادە بووە، دوایـی کە ئەگەر تێبینی دەستوورەکەی بکەین ئەمـە خۆمـان مـلاحظاتمـان لەسـەر دەسـتوور هەیـە، وەلـەو (80٪) دانیشـتووانی خـەڵکی عـیراق دەنگیـان لەسـەر دەسـتوورەکەی دا، بـەلاّم خۆمـان تێبینیمـان هەیـە لەسـەر دەستوورەکە کـەم وکورتی تێدایـە ئێستا تێـداین، دوایـی ئەگـەر بێینـە سـەر مـاددەی (115)ی دەسـتووری عیراقی ئێمە لۆ ئەو مافەی نەدەینە خۆمان، ئەگەر هاتو کێشەکمان بـوو ئەولەویـەت لـۆ قـوانینی خۆمانـە، واتە قانونی خۆمان دەردەکەین وە ئەگەر ئێستاش دەڵێین کەسێك گلەیی کرد ئیعترازی کرد فەرموو دەرگای مەحکەمەی ئیتحادی کراوەیە، بابچێ دەعوای تۆمار بکات، خۆ کفر نیە قەرارەك دەربچێت بڵێ کە غەڵەتە، بەلاّم ئێمە متمەسکین بەوە کە غەلەتمان نەکردیەو بە زۆر یاسایی و بەدوا داچوونی بۆیمـان کـردووە، وە هەر قانونەك بەو شکلەی کە دەربچێ لە پەرلەمانی کوردستان ئێمە رەچاوی ئـەوەمان کردیـە کـە تـەعاروز نەکا لەگەڵ دەستووری عیراقی، ئەوەش تەعەروزی تێدانیە، وە ئەو پێشنیارانەی کە کرا ئایا ناوەکە بکرێـت بە (مناطق الکوردستانیة المحتله یان مناطق کوردستانیە کێشە لەسەرەکان)؟ بەراستی ئەو تەعبیراتانـە وارد نیە هەر بەو شکلەی کـەهاتووە پێشـنیارە هـیچ مـانع نیـە، دەیخەینـە دەنگدانـەوە پێشـنیار کـرا کـە ناوەکـە بگۆڕێ.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەزانی چۆن لە حەقیقەتدا من حەزدەکەم زۆر واقیعیانە بیر بکەینەوە من نەمویست وەلاّمـی کـاك برهـان بدەمـەوە بەراسـتی، بـەلاّم کـاك برهـان کامـە ئیسـتفزازیە هێنـانی جەیشـی عیراقـی بـۆ سـەر کوردسـتان ئیستفزازیە؟ یان میلـەتی کورد بـۆ خـۆی قـانون دەرکا ئیسـتفزازیە؟ کامـە ئیسـتفزازیە؟ یـەعنی تـۆ وەکـو کوردێك حەق نیە بەو شـێوە قسـە بکـەی، بەراسـتی ئـەوە پەرلـەمانی کورسـتانە، ئـەوە ئـیرادەی خەڵکـە، بـا بەشێکی پەرلەمان تێیدا نەبێ، بەلاّم ئەکسەریەتی پەرلەمان قەراری ئەوەی داوە، یـانی خـۆ نـاکرێ هەنـدێ شت هەیە لە هەموو شتێ جوابتان دەینەوە بەراستی لەبەر ئەوە قسـەیەکی وا مەکـەن کـە ئینسـان جوابتـان

داتەوە، موناقەشە دروستکا لەسەر مەوزوع بۆ ئیستفزازیە، یەعنی ئەگەر کورد بڵێ ئەو مەنتیقانە هی ئێمەن، ئەسڵی هیی ئێمەن (متنازع علیە) نیە بۆ ئیستفزازیە ئەوە کاکە، ئەگەر کورد حەقی ئیستەحقاقاتی نەفتی خۆی هەبێ لە کوردستان دەریکا، بەپێی قانون بۆ ئیستفزازیە کاکە؟، ئەی ئێوە ناڵێن هەموو شتێ بێتەوە پەرلەمان؟ ئەوە پەرلەمان قەرار دەدا، ئێ لە پەرلەمان بەولاوە کێ؟ ئێ بۆ یەعنی ئەگەر قەراری پەرلەمان بوو ئیستفزازیە، ئەوە ئیرادەی کوردە، ئیرادەی میللەتی کوردە، تەواو گیان، دەی بزانم پێشنارەکی ئەوان پێشنیارەکەی ئەوان بزانین چیە بیخەینەوە دەنگەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڵێ پێشنیارەك دەڵێ قانوونەکە ببیتە (قانون الهیئة العامة للمناطق الکوردستانیة المتنازع علیها) ئەوە یەکەم کرا، پێشنیار بوو، نا، نا ئەسڵی وا نیە ئەسڵیەکە با ئێستا بیخوێنمەوە یەك، یەك بابڵێن چەند ئەندام پەرلەمانەك دەڵێن ناوەکە بەو شکلەی بێ (قانون الهیئة العامة للمناطق الکوردستانیة المتنازعة)، قانون الهیئة العامة للمناطق بەلی لەپرۆژەکە لە پرۆژەی حکومەت دەڵێ المناطق الکوردستانیة خراج ادارة الاقلیم.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

ئەزانیت رجاتان لێ دەکەین رجای ئەو خوایەتان لێ دەکەین گەلێ جار لە پرۆتۆکۆل تەسجیل نابێ دوێنێ هەندەك قسەکرا واللە گوێمان لێ نەبووە لەبەر قسەی ئێوە گوێمان لێ نەبووە تەبعەن، نەختەك موراعات کەن هەم تۆمار بکرێت لە پرۆتۆکۆل بۆ ئەوەی گوێشمان لێ گرتبێ، هیچ تووشی ئیشکالیات نەبین، فەرموو هەمووی بخوێنەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(المناطق الکوردستانیة خارج ادارة الاقلیم)، پێشنیارەك کرا دەڵێ بیکەینە (المناطق الکوردستانیة خارج الاقلیم)، واتە ئیدارەکەی لابەن ئەوە یەکەم، پێشنیار کرا بەڕێز جەنابی سەرۆکی پەرلەمان، پێشنیاری تر (المناطق الکوردستانیة الهیئة العامة للمناطق الکوردستانیة المتنازع علیها)، سێیەم (المناطق الکوردستانیة المحتلة)، یەك کەس داوای کردیە وە تەبیعی ئەمە با ئێمە جوابی قانونی لەئەوەش بدەینەوە مناطق کوردستانیة محتلە، محتل نیە، چونکە ئەمە بەشێکین لە عیراق تەنها مافی فیدرالیەتمان هەیە، مونازەعەمان هەیە، کێشەمان هەیە لەگەڵ حکومەتی ناوەندی لەسەر ئەو بابەتە کە ئەمە دائیمەن دەڵێین

متمەسكین بـە جوغرافیـەت و تاریخیـەتی كوردسـتان، ئـەو مەناتیقانـەی كـە كێشـەمان لەگـەڵ حكومـەتی ناوەندی لەسەر هەیە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

تكایە كاك كاردۆ ئەوە پێشنیارە كردتان بۆمان بنووسنەوە بزانین چیە؟ بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگەوە، بـەڵێ ، ئەسڵەكەی وایە كاكە ئەسڵی قانونەكە وایە. فەرموو كاك عونی.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەسڵی قانونەكە دەڵێ (قانون الهیئة العامة في اقلیم كوردستان للمناطق المتنازع علیها).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

باشە لەسەر خۆ، لەسەر خۆ تكایە با گوێمان لەیەكتری بێ كاك عەونی سیاغەتی بكە هی ئەوان هەر دووكی ئەسڵیەكەی بڵێ ئەوەیە ئەمەش ئەوەیە تا بیخەینە دەنگەوە. فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

با وازح بی لۆ ئەندامانی پەرلەمان ئەسڵی قانونەكە بەو شكلەیە (قانون الهیئـة العامـة في اقلـیم كوردسـتان للمناطق المتنـازع علیها) ئـەوە ئەسـڵەكەیە، گۆڕانكـاری حكومـەت (قـانون الهیئـة العامـة في اقلیم كوردسـتان للمناطق الكوردسـتانیة خـارج ادارة) بـەڵێ، بـەڵێ ئـاخر نـابێ پرۆژەكـەی حكومـەت، بـەڕێز كـاك ئەرسـەلان پرۆژەكـەی حكومـەت مـن دەخوێنمـەوە دەڵـێ وا بـێتن، پێشـنیاری تـر (قـانون الهیئـة العامـة للمنـاطق الكوردستانیة المتنازع علیها)، ئەو پێشنیارانە پێشكەش كـراوە، هـی حكومەتـەو هـی ئەنـدامانی پەرلەمانـە، جەنابی بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان پێشنیاری (المناطق الكوردسـتانیة خـارج الاقلیم)،قانون، سـیاغەكەی بـەو شكلەیە كاكە،

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

خۆی لە ئەسڵدا هاتووە دەبێ (متنازع علیها) ئەوانەی پێشنیارەكەی كاك كاردۆ و ئەوانیشـس ئـەویش دەڵـێ (متنازع علیها) كـە بمـێنێ، بمـێنێ بـەلاَم كوردسـتانی (متنـازع علیهـا) ئـەوەی حكومـەت كـە هـاتووە ئـەوەی حكومەتی (متنازع علیها) ناڵێ، ئەوەی حكومـەت دەڵـێ (متنـازع علیهـا) تێـدا نـەبێ (المنـاطق الكوردسـتانیة خارج الاقلیم).

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پێشنیارەكە بەم شكلەیە (قانون الهیئة العامة في اقلیم كوردستان للمناطق الكوردستانیة المتنازع علیها).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە (17) کەس لەگەڵ دایە زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، زۆرینە لەگەڵ دانیە، زۆر سوپاس، قانونە ئەسڵیەکە بخوێنەوە تکایە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشنیاری حکومەت (قانون الهیئة العامة في اقلیم کوردستان للمناطق الکوردستانیة خارج الاقلیم).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە تکایە، تکایە ،........ فەرموو

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

(قانون الهیئة العامة في اقلیم کوردستان للمناطق الکوردستانیة خارج ادارة الاقلیم).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە واللە ناژمێردرێت زۆرە زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە (1) کەس لەگەڵ دانیە، زۆر سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ پەسەندکرا، فەرموون بۆ مادەیەکی تر.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی دووەم:

دەستەواژەی ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم جێگەی دەستەواژەی ناوچە کێشە لەسەرەکان دەگرێتەوە لە هەر شوێنێك کە لەو یاسایە ناوی هاتبێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانیة:

(تحل عبارة المناطق الکوردستانیة خارج ادارة الاقلیم محل عبارة المناطق المتنازع علیها أینما وردت في هذا القانون)، جەنابی سەرۆکی پەرلەمان لێژنەی یاسایی پێشنیار دەکات ئەو جملەیە ئیزافە بکرێتە سەر مادەکە (والقوانین الاخری النافذه في الاقلیم)، واتە قوانینی دیشمان هەیە، ئەو عیبارەتە بەکار هاتیە، چاك بکرێت بەگوێرەی ئەو تەعدیلەی کە دەکرێتەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە ئێمە ناوەکەمان گۆڕی لەبەر ئەوە ئۆتۆماتیکی (مناطق کوردستانیة خارج ادارة الاقلیم شوێنی المناطق متنازع علیها) دەگرێتەوە،

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە موستەلەحەی کە لە ماددەی یەکەمیش گۆڕیمان؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کێ لەگەڵ نیە تکایە دەست بەرزکاتەوە؟ بەکۆی دەنگ پەسندکرا، زۆر سوپاس، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی سێیەم:

1- بڕگەی دووەم لە مادەی یەکەم هەموار دەکرێت و بەم شێوەی خوارەوە:-

(دووەم: دەستە: دەستەی گشتی لە هەرێمی کوردستان بۆ ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم).

2- بڕگەی پێنجەم لە مادەی یەکەم لە یاسایەکە هەموار دەکرێتەوە بەم شێوەی خوارەوە دەخوێندرێتەوە.

(پێنجەم: ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێم لە رووی مێژوو، جوگرافیاوە ناوچەی کوردستانین کە لەلایەن رژێمەکانی پێشوو کەوتبوونە ژێر پرۆسەی بەعەرەب کردنی گۆڕینی ناسنامەی نەتەوایەتی).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة :

أولآ : تعدل الفقرة ثانيآ من المادة الأولى من القانون وتقرأكالأتي :

(ثانيآ: الهيئة: الهيئة العامة في الاقليم للمناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم).

ثانيآ : تعدل الفقرة خامسآ من المادة الأولى من القانون وتقرأ كالأتي :

(خامسآ: المناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم: هي المناطق الكوردستانية تأريخيا وجغرافيا والتي شملتها أجراءات التعريب و تغيير القومية من قبل الأنظمة السابقة).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی پشتگیری ماددەکە دەکات بەو شێوەی پێشکەش کرا، لێژنەی یاسایی پشتگیری مادەکە دەکا بەو شێوەی خوێندرایەوە.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

كێ تێبینی هەیە؟

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی سێ، بڕگەی دووەكەی كە باس لە ئەو مناطق كوردستانیانە ئەكا كە بەپێی مێژوو، جوغرافیا خاكی كردن و تەعروزیان كردووە بۆ تەعریب و تەغیری قەومیە لە ڕێگەی لە ڕێی ڕژێمە كۆنەكانی عیراقەوە، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمانی كوردستان ئەم نەصە تۆزێ ئەتوانم بڵێم یەك تۆز غامزی تیایە، لەبەر ئەوەی ئەگەر بگەڕێینەوە تاریخی عیراق، لە بیدایەتی بیستەكانەوە دروست بووە لە سالی (1932) بووە بە ئەندام لە (عصبة الامم)، بەڵام ئەگەر تۆ باسی تاریخ و جوغرافیا ئەكەی عەرەب بەپێی تاریخ لەو دیو فوراتەوە هەبووە غەساسینەو منازیرەی هەبووە، لە تەعریبیش لەسەر دەستی دەوڵەتی تازەی عیراق كە دروست بووە لە دوای جەنگی جیهانی یەكەم، لە ناوەراستی سییەكانەوە لەسەر دەمی حكومەتی یاسین هاشمیەوە تەعریب دەستی پێكردووە، كە تەعریبی حەویجەی كردووە و هۆزە عەرەبەكانی بۆ هێناوە، بۆیە پێویستە ئەمە تۆزێ وازحتر بێ، ئایا لەگەڵ دروست بوونی دەوڵەتی عیراقا، مەبەستە لەبیدایەتی نۆسەدو بیستەكان یان لەسەردەمی حكومەتی یاسین هاشمیەوە لەناوەراستی سییەكانە كە حەویجەی تەعریب كردووە، یان لەسەر دەمی حوكمی بەعسا، لەبەر ئەوە تاقە ئیحسای لە عیراقیشا بەدەستەوە بێ ئیحسای پەنجاو حەوتە زۆر ئیحسایەكی معتەمەدە؟ پێویستە ئەو شتە زیاتر روون بكرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

تەعریفەكە لە رووی مێژوویی و جوغرافیەوە ناوچەی كوردستانین كە لەلایەن ڕژێمەكانی پێشوو، ڕژێمەكانی پێشوو كێن؟ من بڕوام وایە عیراقی بۆ زیاد كرێ، چونكە مەبەستمان ئەو ناوچانەی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمە كە لە ناو عیراقان، ئێستا ئەگەر وانەبێ ئەو كاتە نازانم كە ناوچە كوردستانیەكان زۆرن لە دەرەوەی عیراقش، بۆیە پێم وایە ئەبێ عیراقی بۆ زیاد كرێ، ڕژێمەكانی پێشووی عیراق، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو كاك احمد

بەڕێز د. احمد ابراهيم على (وەرتى):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە بڕگەی پێنجەم کە بەو شێوەیە هەموار کراوە (المناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم هي المناطق الكوردستانية تأريخيا و جغرافيا والتي شملتها أجراءات التعريب وتغيير القومية من قبل الانظمة السابقة)، لێرە لە هەموار کردنەکەیا (الهوية: الهوية القومية)، هەویەکە لابراوە لە ئەسڵەکەیا لە خامیسەن هەیە (وتغيير الهوية القومية) کە لە کوردیەکەشا ڕاست کراوەتەوە ئەڵێ بە عەرەب کردن و گۆڕینی ناسنامەی نەتەوایەتی، بۆیە لێرە الهويه لە پێش القوميه زیاد بکرێ، (وتغيير القومية، الهوية القومية من قبل الانظمة السابقة المتعاقبه في العراق) ئەوەشی بۆ زیاد بکرێ، المتعاقبه في العراق، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەبیعی ئەمە لە ماددەکانی پێشوو دەنگمان لەسەر دا ئەوە تەسبیت بوو، لێرە پێشنیار کرا (من قبل الانظمة العراقية السابقة اضافه بکرێ لەسەر ماددەکە)، ئێستا ئەو سیاغەی دەخوینمەوە ئەگەر ئەندامان ڕازامەندیان لەسەردا ئینجا بخرێتە دەنگدانەوە، سەبارەت بە خامسا (المناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم هي المناطق الكوردستانية تأريخيا و جغرافيا والتي شملتها أجراءات التعريب وتغيير القومية من قبل الانظمة وتغيير الهوية القومية من قبل الانظمة العراقية المتعاقبة)،

المادة الثالثة: اولا: تعدل الفقرة ثانيا من المادة الاولى من القانون وتقرأ كالأتي:

(ثانيا: الهيئة: الهيئة العامة في الاقليم للمناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم)

ثانيا: تعدل الفقرة خامسا من المادة الاولى من القانون وتقرأ كالأتي:

خامسا: المناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم هي المناطق الكوردستانية تأريخيا و جغرافيا والتي شملتها أجراءات التعريب وتغيير الهوية القومية من قبل الانظمة العراقية المتعاقبة، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بايز اسماعيل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز قادر حسن قادر حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم: لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەنددارەکان پێویستە حوکمەکانی ئەو یاسایە جێ بەجێ بکەن، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرمووو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة: على مجلس الوزراء والجهات ذات الصلة تنفيذ أحكام هذا القانون، لێژنەی یاسایی پێشنیاری کردیە ذات الصلة ببیتە ذات العلاقة، لەبەر ئەوەی لە هەموو قوانینەکانمان (ذات الصلة)مان بەکار نەهێنایە لێرەش هەر وابێ، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کەس تێبینی هەیە لەسەر؟ کاك پێشەوا فەرموو،

بەڕێز پێشەوا توفیق مغدید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

والله من یەك ملاحظەی تەقریبەن یاساییە ئێمە بڕیارمان دا کە ئەمانە لە دەرەوەی ئیدارەی هەرێم بن، کەچی ئێستا ئێمە حکومەتی هەرێم مولزەم دەکەین کە ئەم یاسایە جێ بەجی بکا ئایا ئەمە دژ یەك نیە لەگەڵ یەکتر؟ تۆ شتێك کە بڕیارت داوە لە دەرەوەی ئیدارە بێ چۆن تۆ دێی لێرە حکومەت مولزەم دەکەی کە ئەم یاسایە جێ بەجێ بکات؟ سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

پێم وایە کاك پێشەوا بۆ ئەوەیە ناوەکە وا بکاربێ، چونکە ئێمە ڕۆژانە ڕووبەرووی ئەو ناوە دەبینەوە، ئەو ناوە جاران (متنازع علیها)بوو، ئێستا لەجیاتی (متنازع علیها)ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة: على مجلس الوزراء و الجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ مادەیەکی تر.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی پێنجەم: کار بەهیچ دەقێکی یاسایی ناکرێ کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێت.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة: لا يعمل بأي نص يتعارض و أحكام هذا القانون، لیژنەی یاسایی پێشنیاری ئەوەی کردیە سیاغەکەی بەو شێوەیە بێت (لا يعمل بأي نص قانوني أو قرار يتعارض و أحكام هذا القانون).

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە بە تەعدیلەکەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ ماددەیەکی تر.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادەی شەشەم: ئەو یاسایە لە رۆژی بلاّو بوونەوەی لە رۆژنامەی فەرمی وەقائعی کوردستان جێ بەجێ دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة: ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان)، لێژنەی یاسایی تێبینی لەسەرمادەکە نیەو پشتگیری دەکات، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ دایە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، کێ لەگەڵ دانیە؟ تکایە دەست بەرزکاتەوە، بەکۆی دەنگ پەسەند کرا، فەرموون بۆ اسبابي موجبة.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الاسباب الموجبة بە زمانی عەرەبی دوای راست کردنەوەی هەندەك بڕگە لە ناو اسباب موجبەکەدا، الاسباب الموجبة نظرا للغموض الذي يشوب عبارة (المناطق المتنازع عليها) بما قد يثير الشك حول كوردستانيه المناطق المشموله بأحكام هذا القانون وتأكيدا على حتمية التمسك بهذه المناطق بكافة الوسائل المشروعة، بوصفها جزءا لايتجزأ من تاريخ و جغرافية كوردستان العراق، و لازالة كل ما يثير الريبة في امكانية المساومة على حقوق شعبنا الكوردي في هذه المناطق ، فقد شرع هذا القانون، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك قادر.

بەڕێز قادر حسن قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرکردنی ئەم یاسایە بە لەبەر چاوگرتنی ئەو لێڵیەی کە دەستەواژەی ناوچە کێشە لەسەرەکان لەخۆی گرتووە، کە رەنگە ببێتە مایەی وڕووژاندنی گومان لەبارەی کوردستانی بوونی ئەو ناوچانەی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە، هەروەها بۆ پێداگری لەسەر دەست بەردار نەبوون لەم ناوچانە بە گرتنە بەری هەموو رێگایەکی یاسایی بەو پێیەی کە بەشێکی جیانەکراوەن لە جوگرافیای هەرێمی کوردستان، و نەهێشتنی هەر شتێك کە ببێتە مایەی وڕووژاندنی گومان لەسەر دەست بەرداربوون لە مافی گەلی کوردمان لەوناوچانە بۆ ئەم مەبەستە ئەو یاسایە دەرچوێندرا، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هۆیەکانی دەرچواندنی ئەم یاسایە پێشنیار بەو شکلەیە کە سیاغەکی بە عەرەبیەکەی ئێستا دەخوێنمەوە بەو شکلەی بی (الاسباب الموجبة) تأكيدا على حتمية التمسك بالمناطق الكوردستانية خارج ادارة الاقليم بكافة الوسائل المشروعة بأعتبارها جزأ لا يتجزأ تأريخيا و جغرافيا من كوردستان-العراق فقد شرع هذا القانون، سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

کێ تێبینی هەیە؟

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان سەبارەت بە جوغرافیا و تاریخ من بەراستی من پێم باشە نەتەوایەتیەکەشی لەسەر ئیزافە بکرێ، لەبەر ئەوە مەسەلە نەتەوایەتیەکە زیاتر بەهێزترە تا وەکو مەسەلە جوگرافیەکان و مەسەلە مێژوویەکان، بۆیە من داوا ئەکەم نەتەوایەتیەکەشی بۆ زیاد بکرێ، (التأريخية والجغرافية والقومية)، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك دڵشاد.

بەڕێز دڵشاد حسین قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من ئەوەی لەبەر دەستمایە ئەوەی ئەسڵیەکەیە، بەڵێ ئەوەی لەبەر دەستمایە من لەسەر ئەسڵیەکە قسە ئەکەم نازانم ئەو سیاغەی خوێندتانەوە ئەسڵیەکە نیە؟ تازەیە، بەلاَم بەڵێ هۆکارێکی کە هەیە بۆ دەرچوونی ئەم یاسایە پێم باشە ئیزافە بکرێ، ئەویش ئەوەیە ناوچە کێشە لەسەرەکان تەنها ناوچە کوردستانیەکان ناگرێتەوە، بۆیە ئەم دەستەیە تایبەتە بە ناوچە کوردستانیە دابڕاوەکان، بۆیە پێم باشە ئەویش بکرێ بە یەکێك لە هۆکارەکان کە ناوچە کێشە لەسەرەکان ناوچەکانی جنوبیش ئەگرێتەوە، بۆیە ئێمە دەستکاری بڵێین سیاغەی بیانووی ئێمە بۆ دەستکاریکردنی ئەم موستەلەحە بۆ ئەوەیە ناوچە کوردستانیەکە کوردستانیە دابڕاوەکان بگرێتەوە نەك کێشە لەسەرەکانی تر کە لەخوارووی عیراقەوە هەیە کە لە ماددەی (140)، بێگومان ئەوە باس لەوە ئەکا کە کێشە لەسەر ناوچەکانی کەش ئەگرێتەوە ئەوە بکرێت بەهۆیکی تریش، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان من پشتگیری لەو تەرحەی کاك دڵشاد ئەکەم، چونکە ئەبێ جیابکرێتەوە کە ئێمە ئەو ناوچانە مەبەستمان هەموو (المناطق المتنازع عليها) نیە، ئەوەی کە لە ماددەی (140) هاتووەو جنوبیش بگرێتەوە ئەمە یەك، دوو: سەبارەت نەتەوایەتیەکە من لەگەڵیا نیم لەبەر ئەوەی ئێمە لە کوردستانا چەند نەتەوەیەکی تیا ئەژیت، بۆیە ئێمە ئەم کێشەیەی کە هەیە ئەم گۆڕانکاریەی کە هەیە تەنها وەکو میللەتی کورد سەیری ناکەین، بەڵکو وەکو کوردستان کە لە کوردو عەرەب و تورکمان و مەسیحی و هەموو ئەو خەڵکانەی کە لەسەر ئەم خاکەیا ئەژین، بۆیە لەبەر ئەوە بە پێویستی نازانم نەتەوەکەی بخەینە پاڵ، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك نەریمان.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە راستییا من مەبەستم نەتەوایەتیە مەبەستم تەنها نەتەوەی کورد نیە، کە باسی کوردستانی ئەکەین لەم کوردستانە هەموو ئەو نەتەوانەی تیایا، کە هاوکارم سۆزان خان باسی کرد، یەعنی مەسەلەکەم تەنها مەسەلەی نەتەوەی کورد نیە، ئەوانەی هەموو ئەو نەتەوانەی کە لە کوردستان دەژێ کە بەم یاسایە هەموو مافێکمان پێ داون، زۆر سوپاس.

بەڕێز د. ارسلان بایز اسماعیل/ سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو کاك عونی.